

Senfølger ved COVID- 19

Anbefalinger til organisering af indsatsen for patienter med langvarige symptomer ved Covid-19

7. September 2021

Trine Schow

Seniorkonsulent

COVID-19 en ny sygdom!

Covid-19 er en ny sygdom hos mennesker og der udvikles gradvist ny viden.

Sundhedsstyrelsen har udgivet forskellige publikationer siden COVID-19 brød ud.

Bla retningslinjer for håndtering af COVID-19 i sundhedsvæsenet

Anbefalinger for senfølger efter COVID-19.

The image shows a social media post from Sundhedsstyrelsen (Danish Health Authority) dated May 27, 2021. The post features a large white cross icon on a dark blue background. The text in the post includes the title 'Retningslinjer for håndtering af COVID-19 i sundhedsvæsenet' (Guidelines for handling of COVID-19 in the health system) and a subtitle 'Senfølger ved COVID-19' (Long-term consequences of COVID-19). The post also includes a heart icon, a plus sign, and a circle icon, indicating engagement metrics.

SUNDHEDSSTYRELSEN

2021

Retningslinjer for håndtering af COVID-19 i sundhedsvæsenet

♥ + ●

27. maj 2021

Senfølger ved COVID-19

♥ + ●

Anbefalinger til organisering af indsatsen for patienter med langvarige symptomer ved Covid-19

♥ + ●

Proces

Anbefaling til senfølger efter COVID- et levende dokument.

- Første version af anbefalingerne udkom i november 2020, udarbejdet på baggrund af litteratur gennemgang og med sparring fra en følgegruppe bestående af udvalgte eksperter.
- I januar 2021 påbegyndte endnu en opdatering med ny litteratur gennemgang og sparring fra følgegruppe - 2. version udkom i marts 2021
- En 3. version er i gang. – forventes færdig 2. halvår 2021

Hvem er de rettet mod?

NICE National Institute for Health and Care Excellence

RC GP Royal College of General Practitioners

Healthcare Improvement Scotland | SIGN

COVID-19 rapid guideline:
managing the long-term
effects of COVID-19

NICE guideline
Published: 18 December 2020
www.nice.org.uk/guidance/ng188

© NICE 2021. All rights reserved. Subject to Notice of rights (<https://www.nice.org.uk/terms-and-conditions#notice-of-rights>).

Anbefalinger er målrettet fagpersoner, sundhedsprofessionelle, ledere på sundhedsområdet i primær- og sekundærsektoren o.lign.

Omhandler mennesker med langvarige symptomer / senfølger ved COVID-19.

Der findes ikke en officiel international definition hvornår der er tale om langvarige symptomer eller senfølger efter COVID-19

Sundhedsstyrelsen har valgt at lægge sig op af NICE (National institute for Health and Care Excellence – Britiske Sundhedsstyrelse) guidelines som definerer langvarige symptomer / senfølger således:

Definition af senfølger

"Vedvarende symptomer **≥4 uger** defineres som et langstrakt **sygdomsforløb med langvarige symptomer**, hvor vedvarende symptomer **≥12 uger** efter den påbegyndte infektion anses som **senfølger**"

Anbefalingerne omfatter både patienter med langstrakt sygdomsforløb med langvarige symptomer ud over det akutte sygdomsforløb og patienter med senfølger til COVID-19.

Formål

På baggrund af den aktuelle viden og hidtidige erfaringer i det danske sundhedsvæsen

- At beskrive langvarige symptomer/senfølger ved COVID-19
 - Herunder typen af symptomer, forekomst og alvorlighed
- Beskrive hvordan langvarige symptomer/senfølger bedst håndteres i sundhedsvæsenet
 - Herunder beskrivelse af aktører og organisering, samt relevante faglige indsatser

Metoden

- Litteratursøgninger og udveksling med WHO og NICE, samt inddragelse af eksperter fra det danske sundhedsvæsen

Opbygning

1. Introduktion omkring formål og baggrund
2. Beskrivelse af det akutte forløb ved COVID-19
3. Vidensgrundlag omhandlende begrebsafklaring og litteraturgennemgang
4. Organisering, aktører og indsatser
5. Registrering, evaluering og monitorering

Vidensgrundlag - senfølger

- Studier er heterogene, og der er ofte høj risiko for bias. Det er problematisk at sammenligne studier på tværs og derfor vanskeligt at udtale sig om prævalens for individuelle symptomer.

Hyppigt forekomne langvarige symptomer hos voksne (>4 uger):

- Respiratoriske symptomer: Åndenød og hoste, nedsat lungefunktion
- Kardiovaskulære symptomer: Brystsmerter, trykken for brystet, hjertebanken
- Træthed, feber, generel sygdomsfølelse
- Gastrointestinale symptomer: Mavesmerter, kvalme, diarre, nedsat appetit, fordøjelsesproblemer
- Neurologiske symptomer: Kognitive problemer, hovedpine, søvnforstyrrelser
- Muskelskeletale symptomer: Ledsmarter, muskelsmerter
- Psykologiske/psykiatriske symptomer: Depression, angst, PTSD
- Øre, næse og hals symptomer: Tab af smag/lugtesans, tinnitus, ørepine, ondt i halsen
- Dermatologi: hududslæt

Hyppigste senfølger hos voksne (>12 uger):

- Træthed, generel utilpashed/sygdomsfølelse, søvnforstyrrelser, angst/depression samt dyspnø og vedvarende hoste.

Vidensgrundlag - senfølger

Senfølger hos børn:

- Begynder at være mere viden omkring børn og senfølger:
- Et nyt engelsk studie (publiceret i Lancet) af senfølger blandt børn (alder 5 – 17 år)
 - ca. 4% af børnene oplever symptomer i 28 dage eller længere
 - Ca 2 % oplever symptomer i 56 dage eller længere
 - Varighed af symptomer var svagt associeret med alder, hvilket betyder at ældre børn oplever symptomer i længere tid end yngre.
 - De hyppigste senfølger der ses er: hovedpine, fatigue, ondt i halsen og anosmi, samt mavesmerter og feber

[https://doi.org/10.1016/S2352-4642\(21\)00198-X](https://doi.org/10.1016/S2352-4642(21)00198-X)

Organisering

Organisering og myndighedsansvaret af indsatser i primærsektor og på sygehus, følger gældende struktur i sundhedsvæsenet!

Således er ansvaret hos regionen (sygehuset) under indlæggelse og hos kommunen efter udskrivelsen.

Det lægelige behandlingsansvar er delt og tilgår enten sygehus eller almen praksis.

Organisering

Indsats i primærsektor

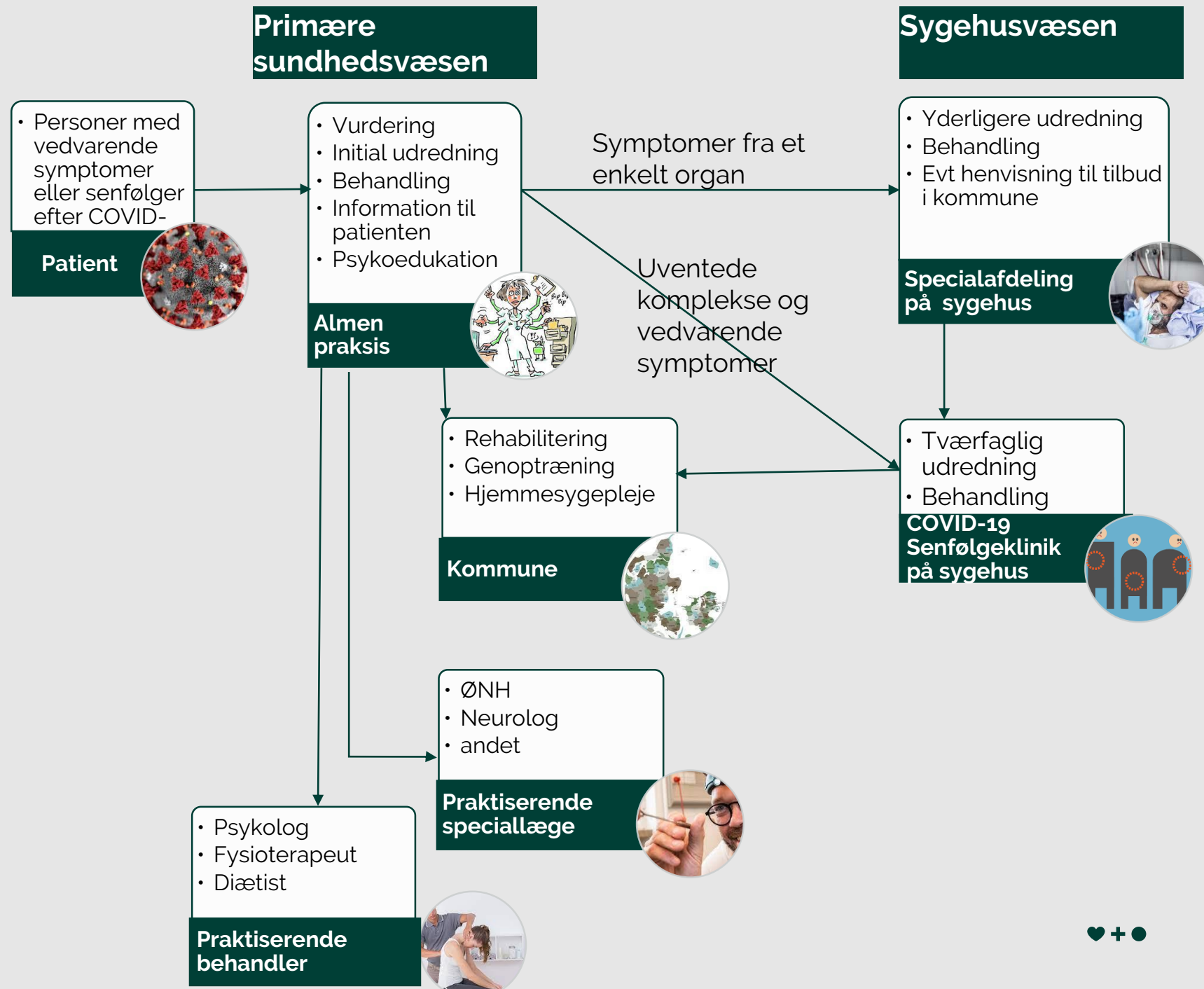
- Ved lette langvarige symptomer eller senfølger bør udredning,

Indsats på sygehus

- Ved længerevarende og alvorlige symptomer fra ét organsystem, udredning på relevant sygehusafdeling.
- Ved uventede eller komplekse og langvarige symptomer/senfølger fra flere organsystemer, henvises til Regionale COVID-19 senfølgeklinikker

Myndighedsansvaret

- Ansvar er hos regionen (sygehuset) under indlæggelse
- Ansvar er hos kommunen efter udskrivelsen.
- Det lægelige behandlingsansvar er delt og tilgår enten sygehus og almen praksis.

Indsats i primærsektor – Almen praksis

- Vurdering
- Initial udredning
- Behandling
- Information til patienten
- Psykoedukation

- Ved **lette** langvarige symptomer eller **senfølger** bør udredning, opfølgning og evt. behandling ske i **almen praksis**/ og eller **praktiserende speciallæge** og rehabilitering/genoptræning i **kommunalt regi**.
- Almen praksis bør afdække symptomers karakter, alvorlig og vurdere behandlings- og rehabiliteringsmuligheder
- Samtidig bør vurderes om symptomerne kan tilskrives COVID-19 eller evt andre relevante tilstande (både tidligere kendte og/eller nyopståede sygdomme)
- Vurdere om der skal i værksættes yderligere udredning
- Sikre behandling af patienter der oplever lette symptomer/senfølger
- Henvise til relevant kommunal indsats f.eks. Energiforvaltning, fysisk træning mv afhængig af behov
- Rådgivning af patienten

Indsats i primærsektor – Kommune og speciallæge

- Rehabilitering
- Genoptræning
- Hjemmesygepleje

Kommune

Kommune

- Tilbyde genoptræning når personen ikke er indlagt
- Vurdere individuelle behov for indsatser som lovgivningsmæssigt forankret på tværs af sundheds-, social-, beskæftigelses-, og uddannelsesområdet og koordinere rehabiliteringsindsatser på tværs af kommunens forvaltningsområder
- Tilbyde rehabiliterende/forebyggende indsatser på baggrund af en afklarende samtale i tråd med tilbud til kroniske sygdomme

Speciallæge

- Tilbyde yderligere udredning og behandling
- Kan f.eks. Øre-næse- halslæge, Neurolog andet

- Yderligere udredning
- Behandling
- Evt henvisning til tilbud i kommune

Specialafdeling på sygehus

– Specialafdeling på sygehus

- Sygehusvæsenets konkrete opgave for personer med symptomer i **et enkelt organsystem:**
 - Udregning og diagnostik som ikke kan håndteres tilstrækkeligt i primær sektor- giver mulighed for inddragelse af specialiserede sundhedsfaglige kompetencer
 - Behandling- evt i samarbejde med almen praksis
 - Udarbejdelse af en GOP
 - Samarbejde med- og rådgivning af kommuner

– Covid-19 senfølgeklinikker

- Sygehusvæsenets opgave for personer med symptomer i **flere organsystemer:**
 - Organiseret forskelligt i Regionerne- nogle er fysiske klinikker og andre murstensløse ofte organiseret i infektionsmedicinsk eller lungemedicinsk regi – Der er 10 i alt.
 - For patienter som har mangeartede langvarige symptomer, hvor diagnostik og udredning kræver tæt samarbejde mellem flere specialer og fagligheder
 - Kernespecialer f.eks.:
 - Infektionsmedicin, lungesygdomme, kardiologi, neurologi, ØNH, psykiatri, fysioterapi, ergoterapi, sygepleje, diætik, neuropsykolog
 - Udarbejdelse af GOP
 - Samarbejde med og rådgivning af kommuner

- Tværfaglig udredning
- Behandling

COVID-19 Senfølgeklinik på sygehus

Langvarige symptomer

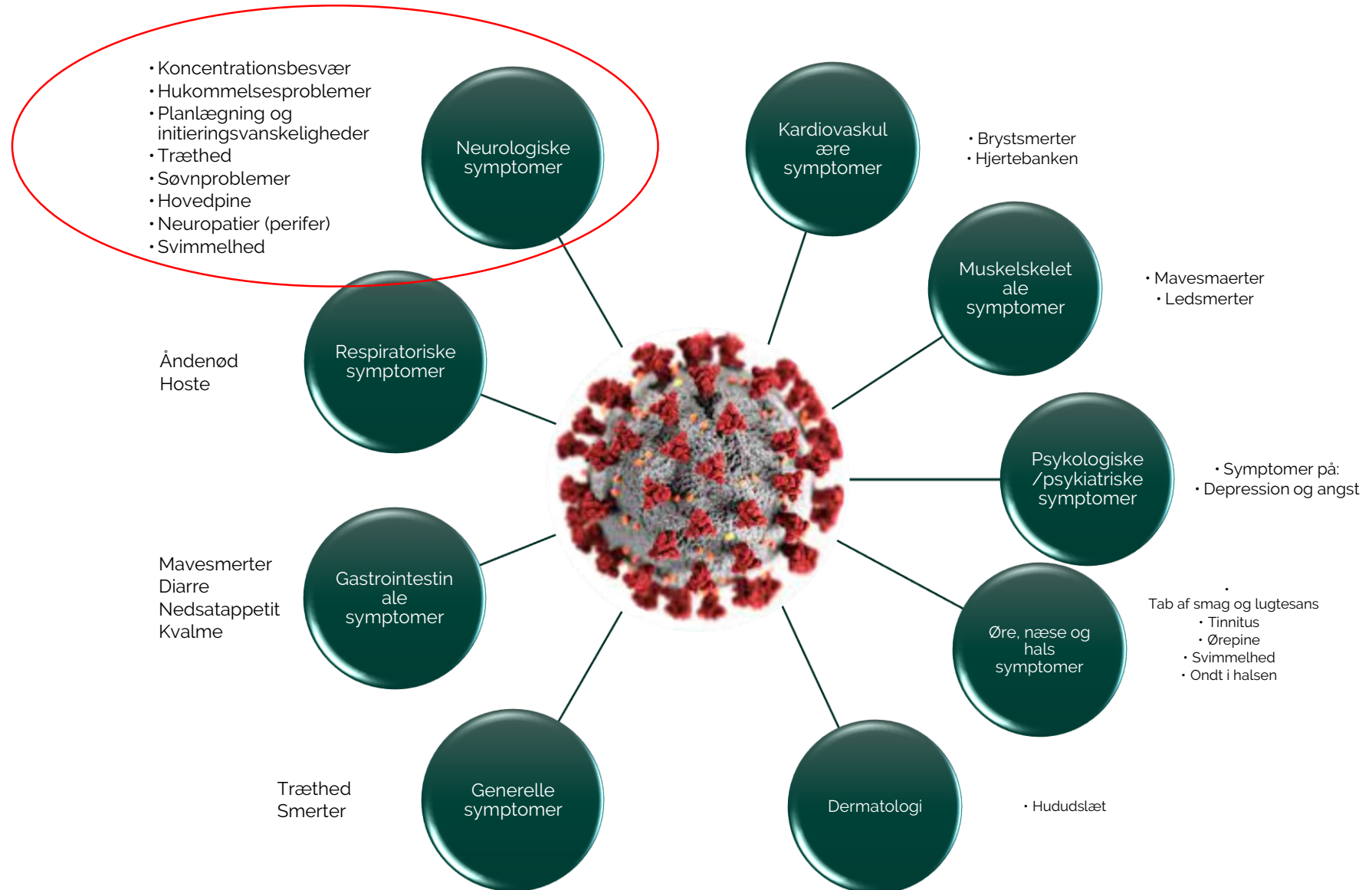

?

Langvarige symptomer forekommer hos omkring ? af alle smittede med COVID-19 – rapporteret både hos personer med milde forløb og personer som har været indlagt

Symptomerne kan forekomme med varierende sværhedsgrad og vil dermed påvirke den enkelte persons funktionsniveau på forskellig vis

Langvarige symptomer / Senfølger

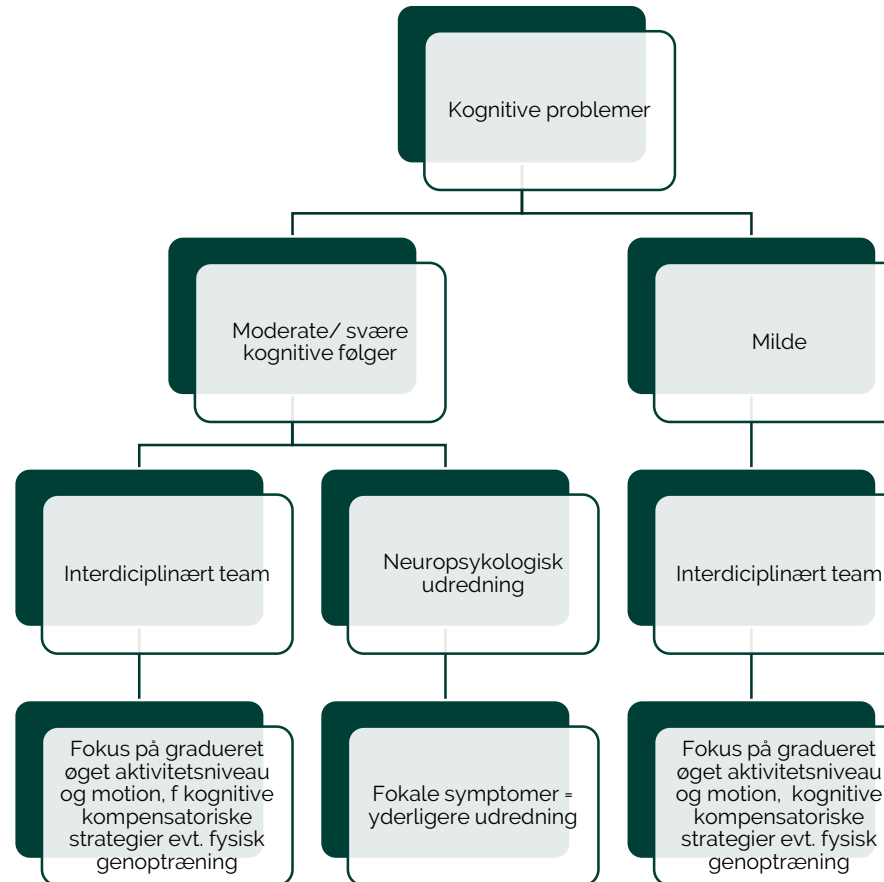
Neurologiske symptomer

Kognitive funktioner :

Koncentrationsevne, hukommelse, planlægning og initiativ, vedvarende opmærksomhed og eksekutive funktioner. Der foreligger kun få studier med stor heterogenitet.

- Et nyt engelsk kohortestudie har afprøvet et 6 ugers rehab program (udgødt i lungerehab) på 30 deltagere (4 mdr efter infektion) . Indhold: aerob træning, styrke træning og undervisning i forskellige symptomer. Significant forbedring på fysisk funktion, træthed og kognition.

Indsats

Neurologiske symptomer

Træthed:

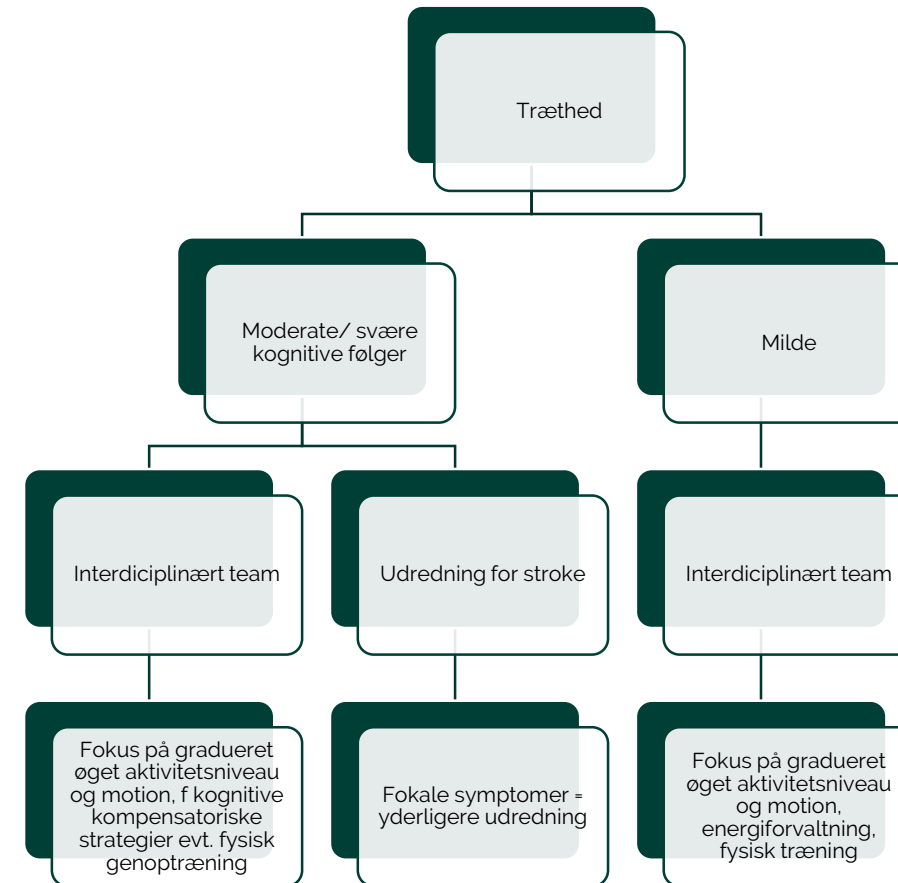
Mange oplever udtalt træthed længe efter overstået sygdom.

Skelnes mellem fysisk træthed og mental træthed.

Hovedpine og kognitive symptomer kan være sekundært til træthed.

Træthed kan medføre nedsat evne til at påbegynde og fastholde ønskede aktiviteter og negativ effekt på arbejdsevnen, familieliv og sociale aktiviteter.

Indsats

Ny version

3. Version igangværende proces

Publiceres på hjemmesiden senere på året

[Retningslinjer og materialer - Sundhedsstyrelsen](#)

